

PARÁDI József
Elpusztított emlékhelyek

ORCID : https://orcid.org/0000_0003_3368_2944
DOI: 10.31628/RTHXVII.2008.29-30N.96-109p

A Magyar Királyi Csendőrségnek négy emlékhelye volt, közülük hármat Budapesten helyezték el a két világháború között, a negyediket Nyitra vármegyében a dualizmus időszakában hozták létre.

A csendőrvértanúk emlékszóbra a bősörményi úti rendőrlaktanya udvarán állt, arccal az utca felé. A barokk szobor mészkötalapzaton állt, amelyen „VÉRTANUK EMLÉKÉRE” felirat volt olvasható. A szobor egy csendőrt ábrázolt, aki egy alélt férfi alakot tartott a karjai között. **I. sz. melléklet.** A szobor alkotója PÁSZTOR János szobrászművész az alélt férfi alakokkal a trianoni békediktátumtól sújtott magyar népet kívánta megformálni.¹

A szoborállítás gondolata először a Magyar Királyi Csendőrség emlékbizottságában merült fel. A szobor létrehozására szoborbizottság alakult² MÉSZÁROS István ny. tábornok vezetésével és ARADY István ezredes, BARÉNYI Ferenc alezredes, NEMES SZEGHY László ezredes, ORBÁN László százados, SZABÓ Jenő százados, WACHSMANN Vilmos ny. alezredes részvételével. A szoborállítás költségeit a Magyar Királyi Csendőrség Emlékalapja fedezte. A Szoborbizottság – a Képzőművészeti Tanács közreműködésével – zártkörű pályázatot írt ki KISFALUDY-STROBL Zsigmond, PÁSZTOR János és SZENTGYÖRGYI István szobrászművészek részére. KISFALUDY-STROBL Zsigmond és SZENTGYÖRGYI István egy-egy, PÁSZTOR János pedig két pályamunkát küldött be.³

A bíráló bizottság 1926. június 8-án döntött. A bizottság egyhangúlag PÁSZTOR János első számú pályatervét találta a legkifejezőbbnek, így a szobor létrehozására PÁSZTOR János szobrászművész kapott megbízást. A pályaműveket a bizottság egyenként 800 pengővel díjazta. Ezzel együtt az emlékmű összes költsége 18400 pengő volt.⁴

A szobor 1928 tavaszára elkészült. A szoboravatási ünnepségre 1928. május 10-én került sor. Az ünnepségen országos és fővárosi méltóságok vettek részt.⁵ Ünnepi beszédet SZÁHLENDER Béla altábornagy a Magyar Királyi Csendőrség felügyelője mondott. A szobornál a leleplezés nyomán koszorút helyezett el Magyarország kormányzója nevében LUDWIG György gyalogsági tábornok, József és József Ferenc királyi hercegek, a képviselt hatóságok, végül pedig a vértanuk hozzátartozói.⁶

A szoboravató ünnepséget csendőri díszszázad díszmenete zárta. A díszmenet élén a zászlókísérők azt a zászlót vitték, amelyre a kormányzó Szegeden esküt tett.⁷ A csendőr szobrot – a későbbiek során létrehozott – csndőrnapon⁸ a Csendőrség képviselői és az ország prominens személyiségei minden évben megkoszorúzták 1944-ig. Magyarország szovjet megszállása idején nyoma veszett. Az 1900-ban épült csendőrlaktanya a Bősörményi úton ma is áll.⁹ Az épületegyüttest 1900-tól folyamatosan a rendvédelmet szolgálja, a rendvédelmi képzés színtere ma is. A szobor helye üresen áll az udvaron.

A csendőrvértanúk emléktábláját a néhai Mozdony utcai tanítóképző intézmény falán helyezték el. FERY Oszkárt, BORHY Sándort és MENKINA Jánost tekintették vértanúnak. Őket bestiális módon kínozták halálra a CSERNY-különítmény tagjai.¹⁰ Gyötrelmeik és haláluk színhelyét – FERY Oszkár altábornagyról – FREY Oszkár utcára keresztelték át. A tanítóképző intézmény épülete – amely ma is e célt szolgálja – sarokház, amelynek a faláról, Magyarország szovjet megszállását követően, eltűnt az emléktábla. Az utcát 1945 után KISS János altábornagy utcára keresztelték át. A tanítóképző épület falán jelenleg egyetlen emléktábla található KISS János altábornagyé. FERY Oszkár-ék emléktábláját – amelynek az anyag vörös márvány volt – 1921-ben leplezték le.¹¹ 1944-ig minden évben megkoszorúzzák FERY Oszkár utca 40. szám alatti épület falán elhelyezett táblát a vértanuk családtagjai, a Csendőrség tagjai és a magyar állam kimagasló tisztviselői.¹²

A csendőrhősök emléktábláját a Hadtörténeti Intézet és Múzeum épületében leplezték le 1934-ben. A leleplezése a második csendőrnapi alkalmából került sor. A második csendőrnapi napot a testület vezetése a csendőrhősök emlékének szánta.¹³

A csendőrhősök emléktáblájának létrehozásával és a leleplező ünnepség előkészítésével kapcsolatos teendők ellátására a Csendőrség felügyelője a Csendőrség emlékbizottságát, személy szerint pedig romániai CZÓGLER Gusztáv tábornokot kérte fel. A bizottság, illetve a tábornok intencióinak legfőbb szervezője az egyik legtehetségesebb csendőrtiszt PINCZÉS Zoltán őrnagy volt.¹⁴

1934-ben a Magyar Királyi Csendőrségnél 17 tiszt és 506 altiszt hősi halottat tartottak nyilván, akik békében és háborúban áldozták életüket a szolgálati feladataik ellátása érdekében.¹⁵

A két méter hosszú és 160 cm magas fehér carrarai márvány domborművet BERÁN Lajos szobrászművész készítette el. Munkájáért –amelybe az anyagár is beletartozott- 5000 pengő honoráriumot kapott. A dombormű tölgyfa alatt fekvő halott csendőrt ábrázolt, kezében törött puskájával. Mellette térdelt imádkozó bajtársa. A dombormű alján „A HÁBORÚ ÉS BÉKE HŐSI HALOTTAINAK. A M. KIR. CSENDŐRSÉG” felirat volt olvasható. **II. sz. melléklet** A csendőrhősök emléktábláját a Hadimúzeum (jelenlegi elnevezése Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, HIM). II. emeleti folyosójának előcsarnokában a lépcsőfeljárattal melletti, jobb oldali falon helyezték el.¹⁶

A dombormű leleplezésén az államfő személyesen is részt vett. A domborműavató ünnepséget látványos rendezvénysorozat alkotta. Dél előtt 9 órakor a várbeli helyőrségi templomban dr. HAÁSZ István római katolikus tábori püspök misét celebrált. HOLLY Rezső előadóművész hegedűn szólószámot adott elő, BÁNKY Margit operaénekesnő pedig a Magyar Miatyánkot énekelte. A művészeket DALIBOR Ferenc a helyőrségi templom karnagya kísérte orgonán. Az istentiszteletet a Magyar Királyi Folyamőrség zenekara kísérte. Mise közben dr. HAÁSZ István római katolikus tábori püspök mondott beszédet. **III. sz. melléklet**

09⁰⁰-kor a böszörményi úti rendőrlaktanyából, a járőrvezetői tanfolyamok hallgatóiból alakított csendőr díszszázad indult el a Hadimúzeumba. A menet-hez az indulókat a díszszázadot kísérő 1. Honvéd Gyalogezred zenekara szolgáltatta.

Az ünnepséget a rádió is közvetítette. TURCSÁNYI István riporter kérésére AGGHÁZI Kamill ny. ezredes – a Hadimúzeum igazgatója – tájékoztatta a hallgatót a Hadimúzeum épületéről és a Csendőrségről. Az ismertető végére érkezett meg a díszszázad. Számos közéleti személyiség is részt vett az ünnepségen.

Az ünnepség díszvendége az államfő volt, aki 10.30-kor a Királyi Várpalotából az Üri utcán át, három gépkocsiból álló konvojval érkezett a Hadimúzeumhoz. Az államfő – mint a 9. gyalogezred tulajdonosa – ezredesi egyenruhában érkezett. A kormányzót vitéz SZINAY Béla tábornok a Csendőrség felügyelője és VOLONCS István alezredes a Csendőrség budapesti kerületparancsnoka fogadta. A csendőr díszszázad tisztelgése után az államfőnél vitéz AGGHÁZI Kamill ezredes a Hadimúzeum igazgatója jelentkezett. **IV. sz. melléklet**

Az államfő és kísérete elfoglalta helyét a Hadimúzeum II. emeletén a domborműavató szűkebb helyszínén. Az épületet az alkalomhoz illően fellebogózták és feldíszítették. A meghívott vendégek az épület II. emeleti jobb és bal szárnyán helyezkedtek el.¹⁷ A rendezvényen számosan részt vettek a budapesti csendőrkerület nyugállományú csendőrei is, akiket a budapesti kerületparancsnokság az ünnepélyre meghívott. **V. sz. melléklet**

A domborműavatón beszédet vitéz SZINAY Béla tábornok a Magyar Királyi Csendőrség felügyelője mondott. Beszéd közben vonták le a leplet a csendőrhősök emléktáblájáról. A beszédet hangszórók közvetítették a Hadimúzeum előtti tömeghez. A beszéd után a kegyeletkoszorút helyezték el a csendőrhősök emléktáblájánál.¹⁸ **VI. és VII. sz. melléklet**

A koszorúzást követően vitéz AGGHÁZI Kamill ny. ezredes a Hadimúzeum igazgatója rövid beszéd formájában vette át a csendőrhősök emléktáblájánál a Hadimúzeum nevében.

Az ünnepség befejező aktusa gyanánt az épületből kilépő kormányzó előtt a csendőrdíszszázad díszmenetben vonult el az államfő előtt tisztelegve, vitéz BÁTKY József csö. őrgy. vezetésével. **VIII. sz. melléklet**

Az ünnepséget 13 óras kezdettel bajtársi ebéd követte, amelyen az ünnepségen részt vevő csendőrök vettek részt. A tisztek számára az országos tisztikaszínó dísztermében, az altisztek számára pedig a böszörményi úti csendőrlaktanyában terítették. A tisztikaszínóban vitéz SZINAY Béla tábornok Magyar Királyi Csendőrség felügyelője mondott ünnepi pohárköszöntőt.

A Magyar Filmiroda az ünnepélyt filmre vette, amelynek kivonatát filmszínházak híradóiban levetítették. A Magyar Rádió pedig egyenes adásban közvetítette az eseményt. A hang és a filmszalag egy-egy példányát átadták a csendőrmúzeumnak.¹⁹

A Magyar Királyi Csendőrség emlékbizottsága a csendőrhősök emléktáblájának avató ünnepsége kapcsán minden hősi halottnak egyéni emléklapot nyomtatott, amelyen a csendőrhősök emléktáblájának a motívuma volt látható, alatta pedig a hősi halott neve, rendfokozata és a hősi halál körülményeinek rövid leírása volt olvasható. Az egyéni emléklapokat azok az őrsök kapták meg, amelyek állományában a hősi halott csendőr szolgálatot teljesített. Amennyiben ez az elcsatolt területre esett azon őrs kapta meg az egyéni emléklapot, amelynek a működési területén a hősi halált halt csendőr született. Amennyiben pedig a hősi halott csendőr szülőföldje is a trianoni határokon kívülre került, a szolgálati helyéhez legközelebb eső határmenti csendőr őrs kapta meg az emléklapot. A testületnél rendeletben szabályozták, hogy az emléklapokat házi ünnepség keretén belül kell méltó körülmények között az őrs épületében elhelyezni és azokat minden évben a Csendőrségi napon megkoszorúzni. A csendőrnapi és a csendőrhősök emléktábla-avatási ünnepsége kapcsán vers is született, amelynek szavalása e következő évek csendőrnapi hősi koszorúzásainak visszatérő motívumává vált.²⁰

A csendőrhősök emléktáblája – hasonlóan FERY Oszkár emléktáblájához és a csendőrszoborhoz – Magyarország szovjet megszállását követően eltűnt. Az intézmény, az épület, amelyen a csendőrhősök emléktábláját elhelyezték ma is áll és eredeti funkciója szerint működik.

Az ó-turai csendőr-síremléket a dualizmus időszakában hozták létre. Ó-Tura község határában katona szökevények a portyázó csendőrrjárórt megtámadták és agyonlőtték. A csendőröket Ó-Tura község temetőjében temették el. Sírjuk felett önkéntes adakozásból emlékoszlopot emeltek. A befolyt adományokból az emlékoszlop emelése után 50 forint megmaradt. Az összeget a honvédelmi miniszter 1888-ban az V. csendőrkerület gondozására bízta. A parancsnokság az összeget takarékpénztárba helyezte, és annak kamataiból tartotta karban a síremléket. Az I. Világháborút követő inflációval a pénzalap elértéktelenedett. Ó-Tura a történelmi Magyarország Nyitra vármegyéjének a területén feküdt, amely a trianoni békediktátum után Csehszlovákiához került. A Magyar Királyi Csendőrség kísérletet sem tett az ó-turai emlékmű gondozására, amely nyilvánvalóan reménytelen kísérlet lett volna, illetve minden bizonnyal az emlékmű lerombolását idézte volna elő. Az emlékmű további sorsa ismeretlen.²¹

Jegyzetek

¹ LIEBER Endre: *Budapest szobrai és emléktáblái*. Budapest, 1934, Budapest Székesfőváros, 342-344.p.

² A szoborbizottság elnöke: MÉSZÁROS János nyugalmazott tábornok, tagjai: ARADY István ezredes, BARÉNYI Ferenc alezredes, NEMESSZEGHY László ezredes, ORBÁNC László százados, SZABÓ Jenő százados, WACHSMANN Vilmos nya. alezredes voltak. Loc. cit.

³ Loc. cit.

⁴ A bíráló bizottság tagjai voltak: SZÁHLENDER Béla altábornagy, MÉSZÁROS János tábornok, VARGA László fővárosi műszaki főtanácsos, TÓTH István és RÓNA József szobrászművészek, valamint WACHSMANN Vilmos alezredes. Loc. cit. 343. p.

⁵ Az avató ünnepségen részt vevő prominens személyek voltak: LUDWIG György gyalogsági tábornok a kormányzó képviselőjében, a Magyar királyi Honvédség főparancsnokának helyettese, SCITOVSZKY Béla belügyminiszter a kormány képviselőjében, Budapest székesfőváros képviselőjében pedig RIPKA Ferenc főpolgármester. Küldöttséggel képviseltette magát a Magyar Királyi Honvédség, a Magyar Királyi Vámórség, a Magyar Királyi Folyamórség, a Ludovika Akadémia, a Magyar Királyi Állami Rendőrség, Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Fejér vármegyék, valamint Székesfehérvár városa, továbbá számos közeleli személy. Loc. cit. 343.p.

⁶ A Csendőrség vértanúi FERY Oszkár altábornagy, BORHY Sándor és MENKINA János alezredek. A három csendőr tisztet a LENIN-fiúk az éj leple alatt a lakásukról hurcolták el és a Mozdony utcai Tanítóképzőbe szállították, melyet főhadiszállásként használtak. A három csendőrtisztet hajnalra halálra kínozták, majd holttestüket a Dunába dobták.

REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története*. Cleveland, Ohio, USA, 1980. Árpád Könyvkiadó Vállalat, 160-161. p.

⁷ LIEBER : op. cit. 343. p.

⁸ Az államfő 1932. december. 30-án február 14-ét – a közbiztonsági szolgálat szervezéséről szóló 1881/III. tc. uralkodói szentesítésének napját – csendőrnappá nyilvánította 45022/1933. BM. körrendelet, Csendőrségi Közlöny, XVIII. évf. (1933) 3. sz.

⁹ XXIX/1899.tc. A budapesti Magyar Királyi Csendőrség egy részének elhelyezése céljából létesítendő laktanya és lovarda építési költségeinek fedezéséről.

¹⁰ A kínzásokat BONYHÁDI Tibor négy társával hajtotta végre. FERY Oszkár és társai eltűnése ügyében – egy halász bejelentése alapján indítottak nyomozás t–, aki július 22-én reggel nagy vértócsát fedezett fel a Bertalan utca és a Múzeum rakpart sarkán, és hajnalban és hajnalban erős csobbanásokat is hallott a kikötő felől. A nyomozást a Vörös Őrség elindította ugyan, azonban a hozzátartozók sürgetése ellenére, a Vörös Őrség parancsnoksága a nyomozást megszüntette. A Tanácsköztársaság felszámolása nyomán az újrászervezett Magyar Királyi Államrendőrség újra kezdte a nyomozást. 10 nap alatt el is fogták BONYHÁDI Tibort, aki mindent bevallott. A csendőrtiszteket a Mozdony utcai Tanítóképző Intézet pincéjében a csatorna csövére kötött kötéltre akasztották, majd rohamkésekkel halálra szurkálták őket, végül pedig zsákba rejtett, és súlyokkal nehezített holttestüket a Ferenc József híd mellett a Dunába dobták. A brutális gyilkosokat a bíróság halálra ítélte.

A Tanácsköztársaság alatt FERY Oszkárékkal együtt 27 csendőrt végeztek ki. Ez azonban nem pontos adat, mivel az elcsatolt területekről nem lehetett helytálló információkat beszerezni, nem szerepeltek a felmérésben azok a csendőrök, akik nem azonnal, hanem súlyos bántalmazások következtében haltak meg, továbbá nem sikerült kideríteni a Vörös Hadseregben kivégzettek számát sem. VÁRY Albert : *A vörös uralom áldozatai Magyarországon*. Vác, s.a., Váci Országos Fegyintézet

¹¹ LIEBER: op. cit. 465.p.

¹² A Csendőrség nagy napja. Lelepleztük a csendőrhősök emlékét. Csendőrnapp: 1934. *Csendőrségi Lapok*, XXIV. évf. (1934) 4. sz. 97-105. p.

¹³ Loc. cit.

¹⁴ Loc. cit.

¹⁵ Loc. cit.

¹⁶ Loc. cit.

¹⁷ Az illusztris vendégek közé tartozott dr. LAZÁR Andor igazságügyminiszter, a Magyar Királyi Honvédség főparancsnokának képviselőjében VOGT Valdemár gyalogsági tábornok, RÖDER Vilmos gyalogsági tábornok a Magyar Királyi Honvéd Vezérkarának főnöke, vitéz NÁNÁSSY-MEGAY Ernő altábornagy a budapesti honvéd vegyesdandár parancsnoka, NACK Emil tábornok a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium katonai közigazgatási csoportfőnöke, STOJAKOVICS Döme tábornok a Honvédelmi Minisztérium elnökségének főnöke, dr. HAÁSZ István és SOLTÉSZ Elemér tábori püspökök, dr. PERCZEL Miklós belügyminiszteri főtanácsos, dr. SZEMERJAY-KOVÁCS Dénes miniszteri tanácsos, dr. FERENCZY Tibor budapesti és dr. ÉLIÁSSY Sándor vidéki rendőrfőkapitány, dr. TÖRÖK János budapesti rendőr őrszemélyzet főparancsnoka, körpényesi KONTZ Sándor nyá. altbgy. és SZÁHLENDER Béla nyá. altbgy. a Magyar Királyi Csendőrség korábbi felügyelői, valamint lórántházi LÓRÁNT Dénes, BARISS Árpád, SZÓKE Béla, VRÁBLIK Máttyás és FISCHER József nyá. tábornokok. Loc. cit. 100-101. p.

¹⁸ Az első koszorút a kormányzó nevében KOÓS Miklós alezredes első szárnysegéd helyezte el, a szalagján „Magyarország kormányzója” felirattal. A második koszorút a belügyminiszter nevében dr. PERCZEL Miklós miniszteri főtanácsos helyezte el, a szalagon pedig „A háború és béke hősi halott csendőreinek kegyelettel-a belügyminiszter” felirat volt olvasható. A harmadik koszorút a Magyar Királyi Honvédség főparancsnokának képviselőjében VOGT Valdemár gy. tábornok helyezte el, a szalagon „A Csendőrség hőseinek – a m. kir. honvédség” felirattal. Negyedikként dr. FERENCZY Tibor főkapitány helyezte el koszorúját. „A m. kir. Csendőrség vértanúinak kegyelettel – a m. kir. rendőrség” szöveggel. Végül lovag rományai CZÓGLER Gusztáv tábornok helyezte el a Magyar Királyi Csendőrség babérkoszorúját, szalagján „A háború és béke hősi halottainak – a m. kir. Csendőrség” felirat volt olvasható. Loc. cit. 103. p.

¹⁹ Loc. cit. 104. p.

²⁰ „Csendőrnapi

Fonjunk györgy koszorút arany levelekből,
Becsületővezet dicső, szép tettekből,
Mert e nappal, mint az eszmének szentelünk,
Múltat, jelent, jövőt együtt ünnepelünk.

Örök márványemlék a ma: „Csendőr napja!”
Drága koszorúnkat ez az emlék kapja.
Ez a koszorú él, mert levele, gyöngye,
Honunkat sirató szívünk – lelkünk könnye!

Él a koszorú, mert a múltról regél,
Nagy elődeinkről, nagy tetteket beszél
Vérrel van bevésve mindegyik levelén,
Hogyan éltek – haltak becsület mezején!

Hogyan éltek hűséggel a magyar hazába,
Mikor aranykaláz hullott a kaszába!
Hogyan haltak vitézül, mikor jött a romlás,
Hősi magasságból gyászos porbahullás.

Félszázada múlt maj’, hogy élünk és halunk, -
Vérrögös utunkon elszántan haladunk.
A sorskalapács ver, de így lesz az acél!...
Keményebbek leszünk, s még biztosabb a cél!

A sorskalapács ver! De szilárd a hitünk,
Hogy eljön az idő, mikor visszautunk!
Nagymagyarországon derül már az égbolt
S újra úgy lesz, ahogy ezer éven át volt.

HIERONYIMI Lajos
őrnagy”

Loc. cit. 105. p.

²¹ A Magyar Királyi Csendőrség támogatására 12 alapítványt, illetve alapot hoztak létre. Közülük az egyik volt az Ó-Turai csendőr síremlék fönntartására szolgáló pénzalap. A Csendőrség érdekében működtetett alapítvány, illetve alap volt még:

- „**BRÜNDL Károly ezredes alapítványa**”, melyet az ezredes özvegye Grácban 1889-ben alapított horvát-szlavónországi Csendőrség legénységi állományába tartozók segítése érdekében.

- „**Dombrádi NAGY Gyula csendőr ezredes alapítványa**”, melyet dombrádi NAGY Gyula csendőr százados 1896-ban, 6000 korona tőkével alapított, azzal a céllal, hogy a legkiválóbb csendőr járásőrmesterek és őrsparancsnokok évente jutalmazhatóak legyenek. 1907-ben az alapító a törzstőkét 9000 koronája mellett és alapítványt módosította oly módon, hogy – a törzstőke kamatát kilenc egyenlő részre osztva – minden csendőrkerületnél évente szeptember 12-én a legkiválóbb járásőrmester vagy őrsparancsnok kapja azt meg szolgálati tevékenysége elismeréseként. A Magyar Királyi Csendőrséget ugyanis az 1903/VII.tc-vel átszervezték a csendőrkerületek számát 6-ról 9-re

emelték. A korona elértéktelenedéséig minden csendőrkerületben egy-egy fő 45 aranykorona jutalmat kapott, az infláció nyomán az alap vagyona 94 fillerre zsugorodott.

- „Ferenc József Csendőrségi alapítvány” a személyi állomány adakozásából 21.000 korona törzstőkével rendelkezett, amelyet 4%-os kamatozású koronajáradék-kötvénybe fektettek. Az alapot a testület felügyelője kezelte. Az uralkodó 1910-ben Bad-Ischlben hozzájárult ahhoz, hogy az alap a nevét viselje. Az alap célja az volt, hogy a csendőr legénység azon tagjait segítse, akik sérüléseiket vagy betegségeiket kimagasló szolgálati, vagy egyéb bátor cselekedet kapcsán kapták és üdülésre szorultak. Ennek hiányában az üdülésre szoruló lábadozók között osztották el az éves kamatokat. Az infláció nyomán az alap törzstőkéje 1 P. és 1 f. volt.

- „BERNFELD Mór alapítvány” A Magyar Királyi Honvédség és a Magyar Királyi Csendőrség számára. BERNFELD Mór budapesti nagyiparos a Honvédség és a Csendőrség szállítója 1901-ben 356.700 korona törzstőkéjű alapítványt hozott létre, amelyből 314.800 korona kamataiért a Honvédség, 41.900 korona kamatait pedig a Csendőrség részére kellett felhasználni. Az alapítvány vagyonát koronajáradék kötvénybe fektették. A kamatokat azon honvéd és csendőr özvegyek illetve árvák között kellett felosztani, akik az államtól nyugdíjat, illetve segélyt nem kaptak. A támogatás mindaddig járt amíg az özvegyek újra férjhez nem mentek, illetve az árvák fel nem nőttek. Fiúk esetében 20. életévük, lányok esetében 22. életévük végéig illetve, ha hamarabb férjhez mentek az esküvő napjáig. A segély összege özvegyek esetében évi 400 koronánál, árvák esetében pedig 200 koronánál nem lehetett kevesebb. Az infláció nyomán az alapítvány vagyona 5 P. 50 f.-re zsugorodott.

- „A Császári és Királyi 12. Hadtest tábori csendőrlegénységének az alapítványa” Az alapítványt az adakozó tábori csendőrök hozták létre a testületi tagok özvegyeinek, árvaiknak és a rokkant csendőrök támogatása céljából. Az alapító okiratot 1918-ban hozták létre, melyet KORODÁN János cső. őrm., FODOR Sándor cső. tőrm. és BÁTHORI János cső. járásörmester írták alá. Az alapítvány vagyona 9190 korona volt. Az alapítók az alapítvány felügyeletére a honvédelmi minisztert, a kuratórium elnöki teendőire pedig a Magyar Királyi Csendőrség felügyelőjét kérték fel. Az alapító okiratban foglaltak szerint a kamatokat első ízben 1919 decemberében kellett volna felhasználni. Sajnálatos módon az alapítvány nem tudott működni, mivel az infláció nyomán a vagyon 1 P. 1 f.-re csökkent. Az alapítvány működőképessége esetén IV. Károly koronázása napján a kamatokat a csendőrkerületek között azonos összeggel elosztva évente kerületenként egy főt kellett volna segélyben részesíteni a rokkant, vagy nyugellátásban nem részesülő és ellátásra szoruló csendőrök, illetve a kereséktelen csendőrözvegyek, árvák köréből.

- „TÖRÖK Ferenc Alapítvány” A Magyar Királyi Csendőrség legénységének jutalmazására és segélyezésére. Az 1887-ben alapított „Magyar Királyi Csendőrségi Zsebkönyv” szerkesztőbizottsága a Zsebkönyv tiszta jövedelmét minden évben átadta a honvédelmi miniszternek jutalmazási alap létrehozása céljából. A miniszterek pedig azokat az összegeket elkülönített bankszámlára helyezték el. 1897-re a számlán a kamatokkal együtt 16.700 forint (33.400 korona) összeg volt. Ehhez fektették le az alapítvány alapító okiratát. Az alapítványt pedig a Magyar Királyi Csendőrség első felügyelőjéről TÖRÖK Ferenc altábornagyról nevezték el. Az alapítvány célja az volt, hogy kiváló szolgálatot ellátó csendőröket – mai fogalmaink szerint az év rendőre – pénzjutalomban részesíthető legyen, illetve a szolgálattal összefüggésben megrokkant csendőrök segélyben részesülhessenek. 100 koronánál nagyobb és 30 koronánál kisebb összegű segély illetve jutalom nem volt kifizethető. A jutalmakat és a segélyeket az uralkodó születésnapján osztották ki. Az infláció nyomán az alapítvány vagyona 12 P.-re olvadt.

- „A Magyar Királyi Csendőrség Tanulmányi Segély Alapítványa” A Csendőrség személyi állománya körében a testület vezetése gyűjtést szervezett csendőrségi internátus létrehozása érdekében. Az internátusban a távoli, kies helyeken szolgálatot teljesítő csendőrök gyermekeit szeretnék volna elhelyezni, hogy a színvonalas képzésüket elősegítsék. Azonban az összegyűlt 47.300 korona nem volt elég egy internátus létrehozására. Ezért a Csendőrség felügyelője – a későbbiek során mártírhalált halt – FERY Oszkár altábornagy módosította az eredeti célkitűzést és az adományokból keletkezett tőkével a „Magyar Királyi Csendőrség Tanulmányi Segély Alapítványát” hozta létre. Az alapítvány a törzstőke kamataiból a személyi állomány azon gyermekeinek az iskoláztatását támogatta, akik a szülői háztól messze folytatták tanulmányaikat és a szülők számára nehézséget okozott a tanuló gyermek támogatása. Ezen alapítvány tőkéje is elenyészett az inflációval, azonban újabb gyűjtések nyomán 1932-re már 20.917 P. törzstőkével rendelkezett.

- „A PANAJOTT Sándor alapítvány” A Magyar Királyi Csendőrség rokkant tagjainak és családtagjainak segélyezésére volt hivatott. Az 1887-ben alapított „Magyar Királyi Csendőrségi Zsebkönyv” szerkesztőbizottsága által kiadott „Híven Becsülettel Vitézül” kiadványsorozat 1887-től 1897-ig publikált példányaiból befolyó tiszta jövedelem alkotta az alapítvány 21.371 korona értékű törzstőkéjét. A törzstőke kamatait használták fel segélyezésre. A segélyeket – 1907-től – minden évben Ferenc József születésnapján (augusztus 18-án) osztották ki. A segélyek összege 60 koronánál kevesebb és 200 koronánál több nem lehetett. Az alapítvány vagyonát az infláció felemésztette, azonban 1934-re újabb adományok következtében az alapítványi vagyon 612 P. volt.

- „LATCZKÓ László alapítvány” Az 1912.02.26-án elhat LATCZKÓ László budapesti lakos alapította a végrendeletében 22.000 korona törzstőkével a Csendőrség és a Honvédség tagjai gyógyüdültetésének támogatása céljából. Az alapító végakarata szerint az alapítvány vagyonát Koronajáradék-kötvény formájában a „Hazai Bank Részvénytársaságnál” letétként helyezték el, amely a haszonélvező NAGY Erzsébet halála után juthatott a Csendőrséghez. Az infláció azonban hamarabb semmisítette meg az alapítvány vagyonát mintsem ahhoz a testület hozzájuthatott volna.

- „Jelvénypótdíj-alap” A jelvényes kitüntetésben részesített csendőrök pótlékban részesítését volt hivatott szolgálni. Az uralkodó 1885. április 25-én elrendelte, hogy a közös hadügyminiszter által kezelt és a csendőrök pótdíjának a fedezésére hivatott KEMPEN-alapot fel kell osztani és a Magyar Királyi Csendőrségre eső 39.700 forintnyi összegből csendőrségi jelvénypótdíj-alapot kell létrehozni. Az Arany Érdemkereszt után napi 32 krajcárt, a II. osztályú Ezüst Vitézségi Érem vagy a Koronás Ezüst Érdemkereszt után napi 16 krajcárt, az Ezüst érdemkereszt után pedig napi 10 krajcárt fizettek. Az alapítványt a honvédelmi miniszter kezelte. Az infláció az alapítvány vagyonát elolvasztotta. 1934-ben az alapítvány vagyona 17 P. volt. Ebből fakadóan 1919-től – az infláció kezdetétől – a jelvényes kitüntetésben részesültek nem kaptak jelvénypótdíjat.

- „A csendőrségi jutalmazási alap” Osztrák eredetű. 1857-ben a Császári Csendőrség tőmegalapjának főlősből létrehozott „csendőrségi jutalmazási alapot” az uralkodó 1885-ben feloszlatta és a magyar Csendőrségre eső 11.945 forint összegű részből „csendőrségi jutalmazási alapot” létesített. Az alap törzstőkéjének kamataiból fedezték a legkiválóbb szolgálati tevékenységet ellátó csendőrök évenkénti jutalmazását. A jutalom összege 10 forintnál kevesebb és 30 forintnál több nem lehetett. A jutalmakat minden évben az uralkodó születésnapján osztották ki. Az alapot a honvédelmi miniszter kezelte, aki a csendőrség javaslata nyomán intézkedett a jutalmazásról. Az alap vagyona az infláció következtében megsemmisült. A csendőrségi gazdasági hivatalok a bevételeiket azonban továbbra is befizették az alapba. A befizetések és az adományok nyomán az alapítvány törzstőkéje 1932-re 1533 pengőre emelkedett.

Összességében a Magyar Királyi Csendőrség javára létesített alapítványok és alapok törzstőkéje meghaladta a félmillió koronát, amely azonban az I. világháborút követő infláció következtében megsemmisült.

Csendőrségi lapok, XXII. évf. (1932) 4.sz., 105-111 p.

Melléletek jegyzéke:

<i>I. sz. melléklet</i>	
Csendőrszobor 1928. V. 10.	104
<i>II. sz. melléklet</i>	
A Hadimúzeumban leleplezett csendőrhősök emléktábla	105
<i>III. sz. melléklet</i>	
Ünnepélyes csendőrnapi istentisztelet a várbeli helyőrség templomban	105
<i>IV. sz. melléklet</i>	
A kormányzó a Hadimúzeum előtt fogadja a csendőr díszszázad tisztelését a csendőrhősök emléktábla leleplezését megelőzően	106
<i>V. sz. melléklet</i>	
Az államfő koszorújának elhelyezése a csendőrhősök emléktáblánál	106
<i>VI. sz. melléklet</i>	
A csendőrhősök emléktáblája leleplezésének belső színhelye	107

A megkoszorúzott emléktábla 108

A csendőrhősök emléktábla a leleplező ünnepség végén a csendőrszázad elvonulása a kormányzó előtt 109

I. sz. melléklet

Csendőrszobor 1928. V. 10.

Forrás: LEIBER Endre: Budapest szobrai és emléktáblái. Budapest, 1934, Budapest székesfőváros, 342. p.

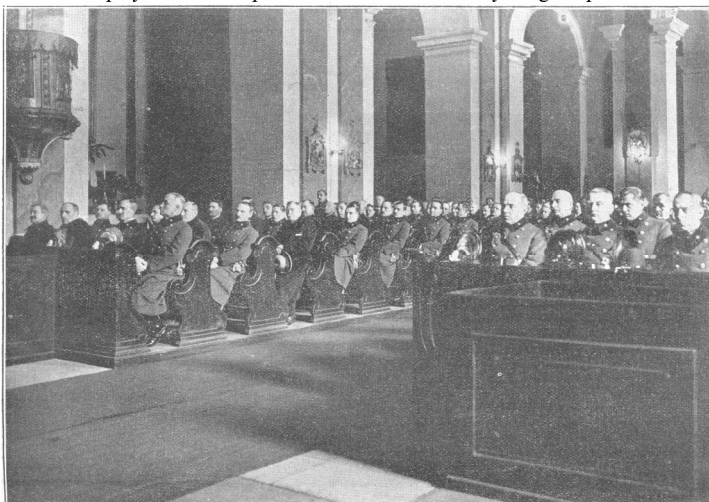
A Hadimúzeumban leleplezett csendőrhősök emléktábla

Forrás: Csendőrségi Lapok, XXIV. évf. (1934) 4. sz. 101. p.

III. sz. melléklet

Ünnepélyes csendőrnapi istentisztelet a várbeli helyőrség templomban

Forrás: Csendőrségi Lapok, XXIV. évf. (1934) 4. sz. 105. p.

A kormányzó a Hadimúzeum előtt fogadja a csendőr díszszázad tisztelgését a csendőrhősök emléktábla leleplezését megelőzően

Forrás: Csendőrségi Lapok, XXIV. évf. (1934) 4. sz. 111. p.

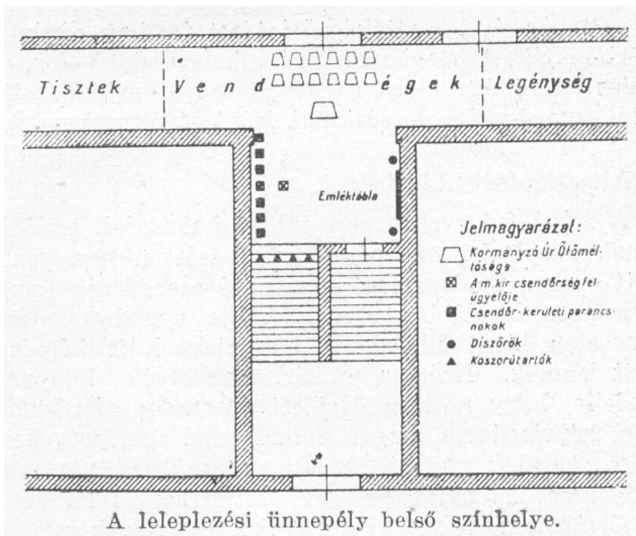
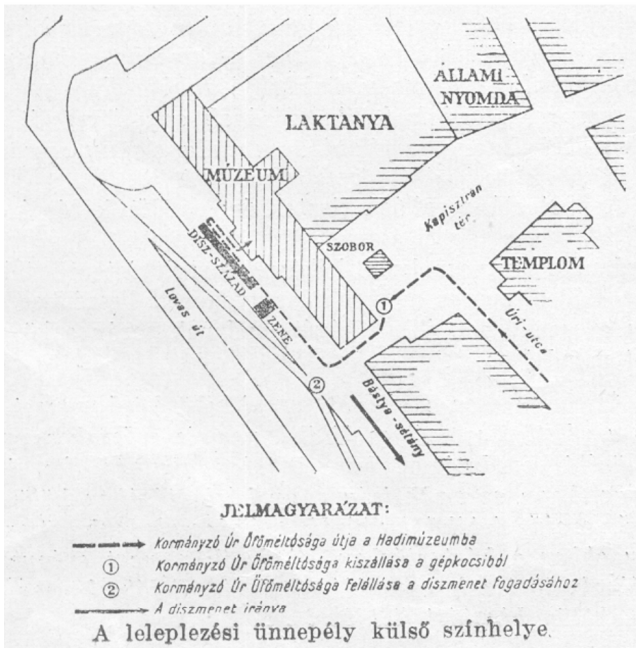
V. sz. melléklet

Az államfő koszorújának elhelyezése a csendőrhősök emléktáblánál

Forrás: Csendőrségi Lapok, XXIV. évf. (1934) 4. sz. 113. p.

A csendőrhősök emléktáblája leleplezésének színhelye

Forrás: Csendőrségi Lapok, XXIV. évf. (1934) 4. sz. 100. p.

A megkoszorúzott emléktábla

A csendőrnapi Budapesten: A megkoszorúzott emléktábla.

Forrás: Csendőrségi Lapok, XXIV. évf. (1934) 4. sz. 117. p.

A csendőrhősök emléktábla a leleplező ünnepség végén
a csendőrszázad elvonulása a kormányzó előtt

A csendőrnay Budapesten: Diszmenet.

Forrás: Csendőrségi Lapok, XXIV. évf. (1934) 4. sz. 115. p.

SIMON F. Nándor **Egy „munkásőr”-igazolvány 1956 novemberéből**

A most bemutatott rózsaszínű, kettéhajtott kartonra nyomtatott, magyar és orosz nyelvű igazolvány tanúsítja, hogy a tulajdonosa a II. kerületi munkásőrség tagja. Az okmányt a kerületi rendőrkapitányság vezetője, a nyomtatott keltezés szerint, 1956 novemberében adta ki. Hasonló igazolványokat nemcsak a fővárosban, hanem vidéki városokban is adtak ki.

Az érdekessége, hogy ekkoriban még nem is létezett a Munkásőrség.

Ezeket az igazolványokat a gyárak, üzemek őrzésére, nem egy esetben még november 4-e előtt, a munkásokból verbuválódott őrségek részére adták ki, de ilyen igazolványokkal látták el az első napokban a karhatalmistákat is.

Szóval, valójában nem ez az első munkásőr-igazolvány, azok csak a következő év elején jelentek meg és sem formájukban, sem pedig tartalmukban nem egyeztek az itt látható igazolvánnyal.